

Irena Wojnar, Estetyka i wychowanie, Warszawa (Państwowe wydawnictwo naukowe) 1964, 366 str. Jedním z charakteristických rysů současné pedagogické teorie v socialistických zemích je narůstající zájem o esteticko-výchovnou problematiku. Svědčí o tom bohatá sovětská teoretická produkce posledních let, vážné snahy o hlubší koncepci estetické a umělecké výchovy v Rumunsku nebo v Německé demokratické republice, stejně jako oživení, kterého jsme v tomto směru svědky v české i slovenské pedagogice. Na předním místě v úsilí o všestrannou analýzu estetické výchovy mládeže v socialistickém pedagogickém systému dnes stojí polská pedagogika díky podnětným pracím četných autorů, z nichž vedle Stefana Szumana je třeba jmenovat především Irenu Wojnarovou.

Studie Wojnarové „Estetyka i wychowanie“ vznikla původně v Paříži za vedení profesora estetiky Elienna Sauriaua a profesora pedagogiky Maurice Debesse a polské vydání je volným a doplněným překladem původní francouzské verze. Snahou autorky bylo řešit některé obecné problémy estetické výchovy, aktuální z hlediska esteticko-výchovné práce s dorůstající mládeží. Základní otázka vztahu člověka a umění patří podle Wojnarové jak do oblastí estetiky, tak do pedagogiky, a tvoří jeden z typických mezioborových problémů. Estetika jako věda věnuje stále větší pozornost funkci umění v lidském životě, pedagogika naopak objevuje v umění jednoho z významných činitelů při utváření osobnosti žáků i dospělých. Podle Wojnarové šly dosud jak estetika, tak pedagogika vlastními cestami. Zatím co estetika sledovala jednostranně pouze teoretické cíle, pedagogika řešila převážně jen praktickou stránku estetické výchovy. Tyto aspekty je třeba sloučit k prospěchu obou věd i esteticko-výchovné praxe.

Komplex zvolených otázek se snaží Wojnarová řešit ve svém díle z trojího hlediska: z hlediska estetiky, z hlediska pedagogiky a z hlediska teorie mládeže, tj. z pozice psychologicko-sociologické. Tento trojí přístup je také východiskem formální výstavby studie, členění se ve tři značně samostatné části. V první části (Ewolucja problemu „człowiek i sztuka“) sleduje Wojnarová vývoj estetických názorů na vztah člověka k umění od antické filosofie (Platon, Aristoteles) přes hlavní novodobé estetické systémy (Kant, Schiller, Hegel, Comte, Guyau, Černyševskij aj.) až po současné koncepcce, jak se projevují v bergsonovské estetice porozumění světu, v deweyovské estetice zkušenosti, v psychoanalýze nebo v terapeutické teorii umění.

Druhá část studie (Wychowanie przez sztukę — problematyka aktualna) je věnována analýze novodobých názorů na estetickou výchovu, jak se projevovaly v západoevropské pedagogice XX. století. Wojnarová popisuje esteticko-výchovné snahy v hnutí „nových škol“, v dalcrozovské pedagogice rytmu, v nových proudech výuky kreslení i v koncepcích, zdůrazňujících esteticko-výchovnou úlohu prostředí. Zvláštní pozornost pak obrací k některým autorům anglosaským (Read, Lowenfeld, Munro) a francouzským (Lascaris, Freinet aj.). V této bohaté paletě směrů a hnutí se snaží Wojnarová vystopovat hlavní tendence a dospívá k závěru, že vývoj směřuje ke komplexní estetické výchově, pojímané jako výchova uměním i mimouměleckou krásou, kde rozvoj estetické aktivity je jedním z nutných předpokladů pro účinné působení jak uměleckých děl, tak krásy prostředí.

Ve třetí části své studie (Młodzież a sztuka — problemy i perspektywy wychowawcze) vychází autorka z analýzy postojů současné mládeže k realitě a snaží se ukázat, jak a za jakých okolností se umění může stát jedním z „cenných zdrojů odpovědi na otázky, které mládež ставí sobě a světu“ a současně i „sondou, která umožňuje zkoumat ukrytou duši mládeže“. V umění spatřuje Wojnarová jednoho z rozhodujících činitelů při utváření životních postojů mladého člověka a proto zvláště v etapě dospívání klade velkou úlohu na komplexní, promyšlenou, plánovitě koncipovanou estetickou výchovu, pro kterou musí být učitelé daleko lépe a hlouběji připravováni, než je tomu dosud.

Rozsáhlá studie Ireny Wojnarové je jedním z předních děl o estetické výchově, které se v posledních letech objevilo v socialistické pedagogice, a zaujímá čestné místo i v celosvětové produkci. Je seriózně fundováno metodologicky i materiálově. Autorka pracuje historickou a srovnávací metodou a opírá se o bohatý výběr literatury, převážně francouzské a angloamerické. Práce ovšem zdaleka není pouze popisem a systematizací názorů a snah rozebráných autorů, ale přináší četné nové postřehy a podněty pro další výzkum v teorii estetické výchovy. Zvláště sympatická je snaha Wojnarové dopracovat se k syntetické koncepci estetické výchovy, která by překonávala tříšť různých izolovaných a jednostranných snah, s nimiž se v novodobé západoevropské pedagogice často setkáváme.

Při značném mezinárodním záberu, s jakým ke své práci přistupovala, musíme ovšem litovat, že si vůbec nevšimla současných esteticko-výchovných snah v jiných socialistických zemích, kde poslední desetiletí zaznamenalo značný pokrok i cenné teoretické výsledky. Bylo by jistě zajímavé srovnat současné anglosaské a francouzské tendence s široce koncipovanými

estetickovýchovnými snahami sovětské pedagogiky, když již by zůstaly mimo její pozornost snahy jiných socialistických zemí, které dnes také nejsou bezvýznamné. I tak však je práce Wojnarové cenným přínosem jak podrobnou analýzou četných autorů, v našich podmínkách někdy méně známých, tak bohatou bibliografií a podněty, které autorka v díle naznačila.

Vladimír Jůva